

Wizerunek kryzysu migracyjnego na granicy Białorusi z Unią Europejską w „Gazecie Wyborczej”, „Rzeczpospolitej” i „Dzienniku Gazecie Prawnej” w perspektywie *framing analysis*

The image of the migration crisis on the border between Belarus and the European Union in “Gazeta Wyborcza”, “Rzeczpospolita” and “Dziennik Gazeta Prawna” in the perspective of *framing analysis*

Abstract: Rafał Leśniczak discusses the results of his research whose aim has been to reconstruct the image of the migration crisis on the external border of the European Union with Belarus in three national opinion dailies, „Gazeta Wyborcza”, „Rzeczpospolita” and „Dziennik Gazeta Prawna”. He indicates the dominant framework through which the events of the migration crisis were reported in these newspapers. With the help of the *framing analysis* method has been used aided by the discourse analysis method, Leśniczak has been able to find that the dominant frames in the press articles were two: the responsibility frame and the human interest frame. The moral and economic frames were the least often used in the articles under scrutiny. Leśniczak’s article increases the cognitive value of research in the mediatization of politics and on the image of migration crises in the Polish opinion press.

Key words: image, opinion press, migration crisis, Belarus

Abstrakt: Celem podjętych badań jest rekonstrukcja wizerunku kryzysu migracyjnego na granicy Unii Europejskiej z Białorusią w ogólnopolskich dziennikach opinii – w „Gazecie Wyborczej”, „Rzeczpospolitej” i „Dzienniku Gazecie Prawnej”. Podjęto próbę wskazania dominującej ramy, przez którą były relacjonowane wydarzenia kryzysu migracyjnego w przywołanych tytułach prasowych. Posłużono się metodą analizy ramowania (*framing analysis*) oraz pomocniczo metodą analizy dyskursu. Odnotowano, że dominującą ramą w artykułach prasowych była rama odpowiedzialności oraz rama ludzkich spraw. Poddane analizie publikacje najrzadziej były przypisywane do ramy moralnej i ramy ekonomii. Artykuł zwiększa wartość poznawczą w obszarze mediatyzacji polityki i badań nad wizerunkiem kryzysów migracyjnych w polskiej prasie opinii.

Słowa kluczowe: wizerunek, prasa opinii, kryzys migracyjny, Białoruś

Podczas kryzysu migracyjnego w 2015 r., wywołanego arabską wiosną, wojną domową w Syrii i w Libanie oraz powstaniem radykalnego Państwa Islamskiego, Polska zasadniczo odmówiła uchodźcom możliwości wjazdu na własne terytorium. Było to spowodowane politycznym populizmem rządu Zjednoczonej Prawicy i jej lidera Jarosława Kaczyńskiego (Follis, 2019; Klaus, 2017). W 2021 r. kontekst geopolityczny jest odmienny, ponieważ przyczyną kryzysu uchodźczego jest próba destabilizacji wspólnoty europejskiej przez białoruski reżim Aleksandra Łukaszenki, który organizuje przerzut imigrantów z krajów Bliskiego Wschodu do krajów Unii Europejskiej (Devi, 2021; Klaus, 2021). W opinii politologów, działania te można traktować jako atak na Polskę i kraje bałtyckie oraz promowanie wpływów rosyjskich (Jakubczak, 2021, s. 230–232). Aktywność Łukaszenki jest związana z kilkoma istotnymi kwestiami natury politycznej: z kryzysem migracyjnym traktowanym jako element niemilitarnego, agresywnego oddziaływania na inne państwa; z destabilizacją sytuacji wewnętrznej w UE, szczególnie w Polsce i krajach bałtyckich; z intensywniejszym skoordynowaniem i współpracą działań państw UE oraz NATO w obszarze bezpieczeństwa narodowego i regionalnego (Śliwa i Olech, 2022, s. 89). Zasygnalizowane zagadnienia są obecne nie tylko w agendzie politycznej, ale również w agendzie publicznej i medialnej, stanowiąc przedmiot zainteresowania opinii publicznej i mediów (Feliksiak, 2021a, 2021b; Roguska, 2022). Kryzys migracyjny na granicy białoruskiej w 2021 r. stał się istotnym przyczynkiem do badań w naukach społecznych, czego dowodzą liczne publikacje sytuujące się w takich dyscyplinach naukowych, jak: nauki o bezpieczeństwie, nauki o polityce i administracji, nauki prawne, nauki socjologiczne (Olbrycht, 2022, s. 142–154; Stańczuk, 2022, s. 249–265; Wawrzusiszyn, 2022, s. 45–65). Nie brakuje analiz dotyczących sytuacji politycznej na Białorusi po 1989 r. w perspektywie medioznawczej, przeprowadzonych z uwzględnieniem kwerendy polskiej prasy opinii (Makuchowski, 2016, s. 71–85; Miler, 2007, s. 135–162; Radzka, 2007–2008, s. 191–200).

Wzrastająca liczba cudzoziemców usiłujących nielegalnie przekroczyć granicę polsko-białoruską przyczyniła się do wydania 2 września 2021 r. przez Prezydenta RP Andrzeja Dudę rozporządzenia o wprowadzeniu stanu wyjątkowego na obszarze części województw podlaskiego i lubelskiego (Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej, 2021). Analogiczną decyzję o wprowadzeniu stanu wyjątkowego podjęły władze Litwy i Łotwy (Miadzevetskaya, 2022, s. 181–202; por. Havenon, 2022). Można domniemywać, że przywołane decyzje polityczne Polski i państw bałtyckich, mające na celu zapewnienie bezpieczeństwa własnym obywatelom i wypełnienie konstytucyjnego obowiązku ochrony granicy państwowej, przyczyniły się do bardziej zauważalnej obecności w agendzie medialnej kwestii związanych z kryzysem migracyjnym. *Migrant crisis* na wschodniej granicy UE poprzedził inwazję Rosji na Ukrainę. W naukowej literaturze medioznawczej medialne reprezentacje tego impasu na wschodniej granicy UE w 2021 r. nie doczekały się jednak szerszego omówienia¹. Niniejszy artykuł jest zatem próbą wypełnienia luki badawczej w obszarze wizerunku politycznej destabilizacji na granicy Polski, Łotwy i Litwy z Bia-

¹ Jedyną publikacją, do której dotarł autor i w której podjęto próbę rekonstrukcji wydarzeń, dokonując również analizy pól semantycznych hasła „uchodźca”, jest artykuł autorstwa Karoliny Bloch (2021).

łorusią w najbardziej opiniotwórczych ogólnopolskich dziennikach: „Gazecie Wyborczej”, „Rzeczpospolitej” i „Dzienniku Gazecie Prawnej”².

Metodologia badań

Materiał badawczy stanowiły teksty prasowe opublikowane w elektronicznych wydaniach polskich dzienników: „Gazecie Wyborczej”, „Rzeczpospolitej” i „Dzienniku Gazecie Prawnej”. Według badań Instytutu Monitorowania Mediów (2021), przywołane tytuły zajmują trzy pierwsze miejsca w rankingu najbardziej opiniotwórczych tytułów prasowych w 2021 r. Do badań wybrano reprezentantów prasy o profilu prawicowym („Rz”, „DGP”) i o profilu lewicowo-liberalnym („GW”) (Dobek-Ostrowska, 2018, s. 231, 242; Głuszek-Szafraniec, 2017, s. 268; Jarosz, 2016, s. 466; Mielczarek, 2013, s. 92–93). Do próby badawczej zostały włączone teksty prasowe, które zawierały przynajmniej jedno z następujących słów kluczowych: „migranci”, „kryzys”, „Łukaszenka”, „Białoruś” w dowolnej formie gramatycznej, i odnosiły się do tematyki kryzysu migracyjnego na granicy Białorusi z UE. Materiał do badań uzyskano, posługując się wyszukiwarkami znajdującymi się na stronach analizowanych tytułów prasowych: w przypadku „Rz” była to strona <https://archiwum.rp.pl/>; w przypadku „GW” – <https://wyborcza.pl/0,91794.html?query=>; w przypadku „DGP” – <https://www.gazetaprawna.pl/szukaj>. Autor nie korzystał z programów umożliwiających zbieranie i analizę danych. Materiał badawczy został wydobyty z sieci 3 września 2022 r. W celu zweryfikowania, czy zebrany materiał badawczy jest kompletny, autor skorzystał także z archiwum stron internetowych WWW <https://archive.org/web/> oraz wyszukiwarki google.com, wpisując tytuł dziennika, słowa kluczowe oraz zakres dat. Analizą został objęty okres od 23 maja 2021 r. do 24 lutego 2022 r., tj. od aresztowania białoruskiego dziennikarza i więźnia politycznego Ramana Pratasiewicza (Damińska, 2022, s. 148) do rozpoczęcia inwazji Rosji na Ukrainę (Alyukov, 2022, s. 763). Analizie została poddana wyłącznie warstwa tekstowa publikacji. Jednostkę analizy stanowił jeden tekst prasowy. Zarówno badania pilotażowe, jak i ich analizę autor przeprowadził samodzielnie. Próba objęła 45 tekstów, co stanowi około 15% materiału. Współczynnik zgodności (CR) między dwoma kodowaniami w próbie pilotażowej wyniósł 0,96 (Lisowska-Magdziarz, 2004, s. 81)³. Nie zaistniała zatem potrzeba korekty pytań weryfikujących po pilotażu (do każdego tekstu prasowego należało podjąć 20 decyzji, ponieważ wyodrębniono 5 ram, a każdej z ram przyporządkowano 4 pytania) (Krippendorff, 2004, s. 411–433).

Autor posłużył się metodą analizy ramowania⁴ oraz pomocniczo metodą analizy dyskursu (Van Dijk, 1997, s. 11–52). W jego zamyśle *framing analysis* ma umożliwić ustalenie

² Na oznaczenie poddanych analizie tytułów prasowych zostały zastosowane następujące skróty: „Gazeta Wyborcza” – „GW”, „Rzeczpospolita” – „Rz”, „Dziennik Gazeta Prawna” – „DGP”.

³ Współczynnik CR wyliczono, biorąc pod uwagę, iż liczba decyzji zgodnych w trakcie obydwu kodowań $M = 864$, liczba decyzji w pierwszym kodowaniu $N1 = 900$, liczba decyzji w drugim kodowaniu $N2 = 900$.

⁴ Koncepcję *framing analysis* wykorzystują w badaniach medioznawczych m.in. Robert Entman (2007), Zhongdang Pan i Gerald Kosicki (1993), Holli Semetko i Patti Valkenburg (2000). Do polskich badaczy zajmujących się koncepcją ramowania należą m.in. Jolanta Maćkiewicz (2020), Karol Franczak (2014), Rafał Klepka (2016), Bartłomiej Łódzki (2017), Ewa Nowak-Teter i Rafał Riedel (2010).

dominującej ramy, przez którą było relacjonowane wydarzenie w poszczególnych tytułach prasowych. Odwołał się do typologii ram autorstwa Holli Semetko i Patti Valkenburg (2000, s. 93, 95–96), wyszczególniając następujące ramy: konfliktu (*conflict frame*), ekonomii (*economic consequences frame*), ludzkich spraw (*human interest frame*), moralną (*morality frame*) i odpowiedzialności (*responsibility frame*). W publikacjach prasowych autor odnotował licznie przywoływane wypowiedzi liderów politycznych. Zrozumienie różnych aspektów dyskursu politycznego (m.in. tematu, ramy konceptualnej, języka, wewnętrznej struktury, organizacji treści, kontekstu) stanowiło dla autora pomoc we właściwym przyporządkowaniu *frames* poszczególnym tekstom prasowym. Autor wykorzystał wyniki badań naukowców zajmujących się *political discourse analysis* (Dunmire, 2012, s. 735–751; Fairclough i Fairclough, 2013; Lisowska-Magdziarz, 2006; Van Dijk, 1997; Wilson, 2015, s. 775–794).

Kryteria analizy spełniły łącznie: 63 teksty w „Rz”, 186 – „GW”, 52 – „DGP”. Autor przyjął założenie, że każda z publikacji w 100% spełniała kryteria zaliczenia jej do danej ramy w przypadku 4 pozytywnych odpowiedzi na pytania jej przyporządkowane. Publikacja prasowa ma wskaźnik nasycenia ramami równy 100%, jeśli pozytywnie odpowiada na wszystkie postawione pytania. Jeśli odpowiada pozytywnie na 3 z 4 pytań – stopień nasycenia jest równy 75%; jeśli odpowiada pozytywnie na 2 z 4 pytań – 50%; pozytywnie na 1 z 4 pytań – 25%; na żadne – 0%. O stopniu nasycenia publikacji prasowych ramami decydował stosunek liczby pozytywnych odpowiedzi do odpowiedzi potencjalnych⁵. Jeśli stopień nasycenia wynosił 0%, wtedy publikacji prasowej nie przyporządkowywano do żadnej z ram. Była również możliwa sytuacja zaklasyfikowania tekstu prasowego do dwóch lub więcej *frames*, jeśli tekst spełniał stosowne kryteria klasyfikacji w odniesieniu do poszczególnych ram.

Celem prowadzenia badań było wskazanie dominującej ramy interpretacyjnej w materiale badawczym, jak również próba interpretacji otrzymanych wyników analizy prasoznawczej. Wyodrębnione ramy interpretacyjne autor rozumie w sposób następujący: „Rama konfliktu” jest to schemat, za którego pomocą kryzys migracyjny na granicy Białorusi z UE był prezentowany w polskiej prasie opinii w kategoriach sporu, antagonizmu, niezgody, kontrowersji. Wskazane kategorie mogły odnosić się do medialnych reprezentacji wypowiedzi i działań liderów politycznych i religijnych, służb mundurowych, zachowania migrantów, społeczności białoruskiej, społeczności polskiej, krajów bałtyckich. *Conflict frame* ma odniesienie do konfliktu między jednostkami, grupami, jak również instytucjami, jeśli jest powiązany treściowo z kryzysem migracyjnym na granicy Białorusi z UE.

„Rama ekonomii” została potraktowana jako schemat, gdzie w centrum uwagi czytelnika stawia się konsekwencje ekonomiczne wynikające z określonych jednostkowych wydarzeń bądź procesów politycznych związanych z kryzysem na granicy białoruskiej w 2021 i 2022 r., np. spadek/wzrost przychodów obywateli zamieszkujących teren objęty stanem

⁵ Wskazane założenie metodologiczne można wyobrazić sobie w następujący sposób: jeśli w próbie badawczej liczącej 100 tekstów stopień nasycenia daną ramą sytuuje się na poziomie 40%, to odpowiada to sytuacji, w której 40 tekstów daje pozytywną odpowiedź na wszystkie postawione pytania, pozostałe zaś 60 tekstów – negatywną. Metodę ramowania (*framing analysis*) zastosował autor w analogiczny sposób w publikacji dotyczącej badań wizerunku festiwalu Łódź Czterech Kultur w łódzkich dziennikach w latach 2010–2014 (por. Leśniczak, 2018, s. 63).

wyjątkowym, ożywienie/zaniechanie inwestycji rozwojowych w strefie przygranicznej, subwencje dla osób i instytucji odpowiedzialnych za zapewnianie bezpieczeństwa w strefie przygranicznej.

„Rama ludzkich spraw” jest rozumiana jako ta, która przedstawia kryzys migracyjny na granicy z Białorusią oraz jego przyczyny i ewentualne konsekwencje, w perspektywie losów konkretnych osób, wymienionych z imienia i nazwiska, jak również jako ta, która ukazuje wpływ *migrant crisis* na losy jednostek, grup lub całego społeczeństwa. *Human interest frame*, jak zauważają Semetko i Valkenburg (2000), odnosi się do „wysiłków zmierzających do personalizacji wiadomości, dramatyzowania lub »emocjonalizacji« wiadomości w celu przyciągnięcia i utrzymania odbiorców” (s. 96). „Rama ludzkiego interesu” została potraktowana w analizie jako „rama personalizacji”.

„Rama moralna” jest rozumiana jako schemat, w którym wydarzenia związane z kryzysem migracyjnym na granicy białoruskiej lokowane są w kontekście zasad religijnych lub nakazów moralnych, np. chrześcijańskiego Dekalogu, przykazania miłości bliźniego. *Morality frame* została odniesiona także do tych publikacji prasowych, w których są cytowane wypowiedzi przywódców religijnych bądź osoby o wysokich kwalifikacjach moralnych.

„Rama odpowiedzialności” została potraktowana jako ta, w której stawia się pytanie o odpowiedzialność za doprowadzenie do sytuacji kryzysu migracyjnego i jego przebieg. *Responsibility frame* to także schemat odnoszący się do kwestii odpowiedzialności za dobre/złe wzajemne relacje (współcześnie i w perspektywie historycznej) między narodem białoruskim a mieszkańcami UE.

Każdej z pięciu ram zostały przyporządkowane atrybuty, które autor uznał za najważniejsze dla danej ramy. Następnie autor weryfikował, czy dana publikacja prasowa zawiera wskazane cechy. Każdej *frames* przyporządkował cztery podstawowe najważniejsze właściwości i sformułował pytanie weryfikujące, czy tekst prasowy włączony do analizy został zaliczony do danej ramy⁶. Postawiono również następujące pytania:

Dla „ramy konfliktu”:

1. Czy tekst prasowy wyrażał jakąś formę sporu lub antagonizmu pomiędzy migrantami / Łukaszenką / władzami Białorusi a liderami politycznymi / obywatelami Unii Europejskiej w kwestii nielegalnego napływu migrantów?
2. Czy w publikacji prasowej ukazano osoby zaangażowane w konflikt jako stawiające sobie wzajemnie zarzuty, oskarżenia o destabilizację granicy zewnętrznej Unii Europejskiej?
3. Czy w tekście prasowym odnotowano obraźliwe słowa, wulgaryzmy, zamieszczono prowokujące obrazy i wypowiedzi w stosunku do osób/podmiotów/instytucji zaangażowanych w próbę rozwiązania kryzysu migracyjnego?
4. Czy w tekście prasowym zostały zaprezentowane racje stron zaangażowanych w konflikt, o których mowa w publikacji?

⁶ W podjętej analizie wykorzystano propozycję metodologiczną na temat schematu pytań obecną w artykułach naukowych opublikowanych na łamach „Studiów Medioznawczych” (Leńniczak, 2018, s. 64–65; Palczewski, 2011, s. 36–37).

Dla „ramy ekonomii”:

1. Czy tekst prasowy prezentował kryzys migracyjny lub relacje migrantów oraz obywateli Unii Europejskiej w kategoriach ekonomicznych?
2. Czy publikacja prasowa zawierała informacje związane z bilansem zysków i strat w kontekście kryzysu migracyjnego?
3. Czy w tekście prasowym dominowała perspektywa wartości rynkowych i ekonomicznych?
4. Czy dostrzegalny był w tekście prasowym wpływ kwestii ekonomicznych na życie migrantów / obywateli Unii Europejskiej / osób mieszkających w strefie przygranicznej / polskich służb mundurowych?

Dla „ramy ludzkich spraw”:

1. Czy kryzys migracyjny był w tekście prasowym ukazywany w perspektywie wpływu na konkretną osobę – migranta, strażnika granicznego, obywatela Unii Europejskiej, obywatela Białorusi etc.?
2. Czy publikacja prasowa odwoływała się do procesów personalizacji, tj. indywidualnej perspektywy, lub miała wymiar osobowy (związany z osobą wymienioną z imienia i nazwiska)?
3. Czy w tekście prasowym odnotowano przymiotniki lub inne wyrażenia językowe odzwierciedlające osobiste uczucia jego autora?
4. Czy tekst prasowy odnosił się do prywatnych lub osobistych wątków życia opisywanych osób?

Dla „ramy moralnej”:

1. Czy kryzys migracyjny był ukazywany w artykułach prasowych w perspektywie zasad religijnych lub nakazów moralnych (np. w odniesieniu do chrześcijańskiego Dekalogu, przykazania miłości bliźniego)?
2. Czy w publikacji prasowej odnotowuje się wypowiedzi przywódców religijnych bądź osób o wysokich kwalifikacjach moralnych?
3. Czy autorzy publikacji prasowych proponują rozwiązanie kryzysu migracyjnego z uwzględnieniem zasad religijnych / nakazów moralnych?
4. Czy działania głównych protagonistów tekstu prasowego oceniane są w perspektywie dobra i zła?

Dla „ramy odpowiedzialności”:

1. Czy w tekście prasowym stawiano pytanie o odpowiedzialność osób/instytucji za doprowadzenie do sytuacji kryzysu migracyjnego i jego przebieg?
2. Czy w tekście prasowym wskazano konsekwencje, jakie powinny spotkać osoby odpowiedzialne za wywołanie kryzysu migracyjnego?
3. Czy publikacja prasowa wskazuje propozycję rozwiązania kryzysu?
4. Czy w artykule prasowym można odnaleźć informację na temat tego, kto powinien podjąć się odpowiedzialności za rozwiązanie kryzysu migracyjnego?

Wyniki analizy

Wskaźnik nasycenia konkretnymi ramami tekstów prasowych (wyrażony w punktach procentowych), określający, jak często publikacje odpowiadały pozytywnie na pytania postawione w badaniach, pokazuje tabela 1. Z kolei tabele 2–6 prezentują liczbę pozytywnych odpowiedzi na pytania w poszczególnych *frames*.

Tabela 1

Wskaźnik nasycenia poszczególnymi ramami tekstów prasowych (wyrażony w p.p.)

Ramy	Tytuły prasowe		
	„Rz”	„GW”	„DGP”
Rama konfliktu	19,05	9,54	40,86
Rama ekonomii	4,76	2,82	3,85
Rama ludzkich spraw	25,40	18,95	42,31
Rama moralna	6,75	4,43	5,77
Rama odpowiedzialności	35,32	30,51	27,40

Adnotacja. p.p. – punkty procentowe.

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 1 wskazuje, że najczęściej występującą ramą interpretacyjną była rama odpowiedzialności („Rz” – 35,32%, „GW” – 30,51%, „DGP” – 27,4%) oraz rama ludzkich spraw („Rz” – 25,4%, „GW” – 18,95%, „DGP” – 42,31%), następnie rama konfliktu („Rz” – 19,05%, „GW” – 9,54%, „DGP” – 40,86%), najrzadziej zaś rama moralna („Rz” – 6,75%, „GW” – 4,43%, „DGP” – 5,77%) i rama ekonomii („Rz” – 4,76%, „GW” – 2,82%, „DGP” – 3,85%).

Tabela 2

Rama konfliktu

Pytania	Tytuły prasowe		
	„Rz” (N = 63)	„GW” (N = 186)	„DGP” (N = 52)
Pytanie nr 1	31	20	36
Pytanie nr 2	9	40	28
Pytanie nr 3	0	0	0
Pytanie nr 4	8	11	21
Suma pozytywnych odpowiedzi	48	71	85
Suma możliwych pozytywnych odpowiedzi	252	744	208

Adnotacja. Źródło: Opracowanie własne.

Rama konfliktu w analizowanych tekstach poszczególnych periodyków uwidoczniła się zasadniczo w takich kwestiach, jak: wewnętrzna sytuacja na Białorusi (działania Łukaszenki

vs. działania opozycji) (Kozubał, 2021), ocena stopnia nierespektowania praw i wolności obywatelskich na Białorusi (Mejer, 2021), moralna i prawna ocena dotycząca możliwości niesienia pomocy humanitarnej migrantom próbującym nielegalnie przekroczyć granicę (Cichos, 2021; Deneka i Nowakowska, 2021), ocena rzeczywistego zagrożenia bezpieczeństwa państw UE w związku z napływem migrantów (Nowakowska, 2021a), odmienność oceny sposobu zastosowania procedury azylowej w Polsce wobec migrantów ze strony rządu Morawieckiego i opozycji / organizacji humanitarnych (Nowakowska, 2021c; Szczygielska-Jakubowska, 2021).

W publikacjach „Rz”, „GW” i „DGP” odnotowano liczne teksty, w których skrytykowano politykę obozu Zjednoczonej Prawicy wobec migrantów: brak wrażliwości polityków PiS na tragedię ludzką, wykorzystywanie kryzysu migracyjnego do celów politycznych, nieuzasadnione wprowadzenie stanu wyjątkowego, stosowanie procedury *push-back* wobec dzieci⁷. W analizowanych publikacjach uwyraźniono spór polityczny o praworządność w Polsce jako istotny kontekst i przyczynę braku efektywnej współpracy Polski ze strukturami UE w koordynacji zarządzania kryzysem na zewnętrznej granicy UE z Białorusią (Chrabota, 2021).

Tabela 3

Rama ekonomii

Pytanie	Tytuły prasowe		
	„Rz” (N = 63)	„GW” (N = 186)	„DGP” (N = 52)
Pytanie 1	2	3	3
Pytanie 2	8	14	4
Pytanie 3	1	2	1
Pytanie 4	1	2	0
Suma pozytywnych odpowiedzi	12	21	8
Suma możliwych pozytywnych odpowiedzi	252	744	208

Adnotacja. Źródło: Opracowanie własne.

⁷ „Brutalność wobec uchodźców – postępowanie władzy można w zasadzie uznać za tortury – to wyraz bezsilności państwa PiS, które od lat krzyczy o zagrożeniu ze strony uchodźców, a nie zrobiło nic, by przygotować kraj na krytyczny scenariusz” (Wielński, 2021a); „Śmierć uchodźców na granicy obciąża jednak również rząd PiS. By zbić na kryzysie polityczny kapitał, obecna polska władza zalegalizowała bezprawie. Wbrew zapisom konwencji, które Polska ratyfikowała, funkcjonariusze Straży Granicznej ignorują prośby uchodźców o azyl i siłą wypychają przybyszy na białoruską stronę. Dochodzi przy tym do aktów przemocy, uchodźcy są łżeni przez funkcjonariuszy państwa polskiego. Ludzie tygodniami błąkają się po pograniczu, bez żywności, lekarstw, pomocy medycznej. [...] Wprowadzając stan wyjątkowy, rząd PiS wygnał z pogranicza wolontariuszy organizacji humanitarnych, którzy udzielali uchodźcom pomocy i eskortowali ich do placówek Straży Granicznej, pilnując, by potraktowano ich zgodnie z prawem, przyjęto wnioski o azyl, przewieziono do ośrodków dla cudzoziemców” (Wielński, 2021b; por. Deneka i Nowakowska, 2021).

W publikacjach prasowych zaliczonych do ramy ekonomicznej podjęto wiele specyficznych kwestii, do których można zaliczyć m.in. następujące: wizerunek migrantów jako osób potencjalnie zasilających rynek pracy Polski i UE (Haszczyński, 2021b; Ostruszka, 2021), konsekwencje ekonomiczne sankcji nałożonych na Białoruś i jej mieszkańców (Kublik, 2021; Mejer, 2021; Szoszyn, 2021b, 2021c), uzależnienie ekonomiczne Białorusi od Rosji (Chrabota, 2021), negatywne konsekwencje ekonomiczne wprowadzenia stanu wyjątkowego dla Polaków mieszkających w strefie nadgranicznej (Chołodowski, 2021d).

Tabela 4
Rama ludzkich spraw

Pytanie	Tytuły prasowe		
	„Rz” (N = 63)	„GW” (N = 186)	„DGP” (N = 52)
Pytanie nr 1	21	31	30
Pytanie nr 2	32	88	55
Pytanie nr 3	3	12	2
Pytanie nr 4	8	10	1
Suma pozytywnych odpowiedzi	64	141	88
Suma możliwych pozytywnych odpowiedzi	252	744	208

Adnotacja. Źródło: Opracowanie własne.

Analizowane tytuły prasowe relacjonowały kryzys migracyjny w perspektywie osób wymienionych z imienia i nazwiska, przede wszystkim liderów politycznych, m.in. Aleksandra Łukaszenki (Chołodowski, 2021e, 2021f; Kacprzak, 2021a, 2021c), Matteo Salvini (Bielecki J., 2021), Mateusza Morawieckiego (Chołodowski, 2021b, 2021c; PAP, 2021a), Jarosława Kaczyńskiego (Chołodowski, 2021d), Donalda Tuska (PAP, 2021c), oraz urzędników państwowych, np. rzeczniczki Straży Granicznej, por. Anny Michalskiej (Bogaczyk, 2022; Chołodowski, 2021a; Kacprzak i Zawadka, 2021b; Nowakowska, 2021b; PAP, 2021d) i reprezentantów instytucji pozarządowych niosących pomoc migrantom, np. Karoliny Czerwińskiej z Polskiego Forum Migracyjnego (Deneka i Nowakowska, 2021).

„Gazeta Wyborcza” jako jedyny z analizowanych tytułów prasowych zaprezentowała stanowisko i działania przedstawicieli duchownych Kościoła katolickiego dotyczące kryzysu na granicy (Nakonieczna, 2021; Rogowska, 2021; Walczak, 2021), co można uzasadnić odnotowywanym szczególnie po 2015 r. zaangażowaniem politycznym polskich biskupów (Cornejo-Valle i Ramme, 2022; Guzek, 2019, s. 441; Leśniczak, 2020, s. 499–524, 2022, s. 91). Głos hierarchów na ten temat był wieloraki: abp. Stanisława Gądeckiego, przewodniczącego KEP, przedstawiono jako duchownego akcentującego konieczność niesienia pomocy duchowej i materialnej potrzebującym, z kolei ordynariusz sosnowiecki bp Grzegorz Kaszak potraktował obecność migrantów w kategorii „wielkiego niebezpieczeństwa”, porównując kryzys na granicy z Białorusią do wojny z bolszewikami w 1920 r. (Jedlecki, 2021). Me-

tropolita warszawski kard. Kazimierz Nycz natomiast legitymizował dążenia migrantów pragnieniem znalezienia przez nich lepszych warunków życia (Urzykowski, 2021).

Odnotowano bardzo nieliczne publikacje prezentujące indywidualne historie osób wymienionych z imienia i nazwiska, na które miał wpływ kryzys migracyjny, np. osoby objęte sankcjami: Białorusini Igor Kruczkow, Anatol Łapo, Marat Markow (Bielecki i Wencel, 2021), Aleksandr Azarow – szef jednego z wydziałów Dyrekcji ds. Zwalczenia Przeszłości Zorganizowanej (Bieliaszyn, 2021b), jak również osoby z opozycji białoruskiej, np. Swiatłana Cichanouska, Raman Pratasiewicz (Bieliaszyn, 2021a; Szoszyn, 2021a). Nie wskazywano natomiast personaliów migrantów, a jedynie ich narodowość, nawet jeśli relacja prasowa dotyczyła ich śmierci w związku z próbą przekroczenia granicy⁸.

Odnotowano prasową obecność przymiotników oceniających oraz innych wyrażen językowych o charakterze perswazyjnym, które odzwierciedlały osobiste uczucia autora tekstu, np. „sytuacja migrantów jest smutna” (Olejnik, 2021), „migranci znajdują się w tragicznych warunkach” (PAP, 2021e), „[...] a rzeczniczka rosyjskiego MSZ mówi beczelnie, że jest to [kryzys migracyjny – R.L.] odpłata Polsce za udział Polski w wojnie w Iraku” (Nizinkiewicz, 2021), „Polskie społeczeństwo i władze zyczliwie odniosły się i odnoszą do tych, którzy byli i są na Białorusi poddawani represjom” (Haszczyński, 2021a).

Tabela 5
Rama moralna

Pytanie	Tytuły prasowe		
	„Rz” (N = 63)	„GW” (N = 186)	„DGP” (N = 52)
Pytanie 1	5	6	2
Pytanie 2	5	12	3
Pytanie 3	4	10	2
Pytanie 4	3	5	5
Suma pozytywnych odpowiedzi	17	33	12
Suma możliwych pozytywnych odpowiedzi	252	744	208

Adnotacja. Źródło: Opracowanie własne.

Do publikacji zaklasyfikowanych do ramy moralnej włączono m.in. teksty zawierające kategorię moralnej oceny decyzji wprowadzenia stanu wyjątkowego w pasie przygranicznym (Surdykowski, 2021), podkreślające prawo uchodźców do ucieczki przed wojną i niebezpieczeństwem śmierci (Kacprzak, 2021b), legitymizujące respektowanie godności każdego człowieka oraz wartości nienegocjowalnych (Hollender, 2021), prezentujące moralną ocenę

⁸ „Jak poinformowała Fundacja Ocalenie, w ubiegły piątek zmarł kolejny uchodźca, który próbował dostać się do Polski. 16-letni Irakijczyk wcześniej miał poważny problem ze zdrowiem, źle się czuł i wymiotował krwią. Tego samego dnia polska Straż Graniczna poinformowała o śmierci Irakijczyka pół kilometra od linii granicznej, pod Nowym Dworem. Mężczyzna zmarł w nocy, prawdopodobnie na zawał serca” (Bielecki T., 2021).

decyzji politycznych reżimu Łukaszenki (Wójcik, 2021), odwołujące się do chrześcijańskiej zasady miłości bliźniego oraz Dekalogu (Szułdryński, 2021; Terlikowski, 2021, 2022) i postulujące humanitarne traktowanie uchodźców⁹.

Tabela 6
Rama odpowiedzialności

Pytanie	Tytuły prasowe		
	„Rz” (N = 63)	„GW” (N = 186)	„DGP” (N = 52)
Pytanie 1	37	101	19
Pytanie 2	20	47	7
Pytanie 3	22	52	15
Pytanie 4	10	27	16
Suma pozytywnych odpowiedzi	89	227	57
Suma możliwych pozytywnych odpowiedzi	252	744	208

Adnotacja. Źródło: Opracowanie własne.

Do publikacji zaklasyfikowanych do ramy odpowiedzialności należały m.in. teksty zawierające wskazanie osób odpowiedzialnych za wywołanie kryzysu migracyjnego na granicy Białorusi z UE (Łukaszenka, Putin) (Haszczyński, 2021a; Kacprzak i Zawadka, 2021a; PAP, 2022; Sokała, 2021), publikacje, których autorzy podjęli kwestię konstytucyjnej odpowiedzialności rządu za ochronę granic (PAP, 2021b), artykuły prezentujące spory polityków Zjednoczonej Prawicy i opozycji parlamentarnej dotyczące sposobu zarządzania kryzysem migracyjnym¹⁰.

Wnioski

Kryzys migracyjny na granicy Białorusi z Unią Europejską został, pod względem zarówno liczby publikacji, jak i wnikliwości analizy, obszernie zrelacjonowany na łamach trzech analizowanych ogólnopolskich dzienników opinii. Dominującymi były rama odpo-

⁹„Okolo 60 mlodych, a takze starszych wiekiem manifestantow i manifestantek, ktorzy odpowiedzieli na ich apel o udzial w tym proteście, podnosili, ze maja dosc torturowania ludzi na granicy, wielokrotnych i nielegalnych push-backow i tego, ze wiekszosci ludziom migrujacych z obszarow objetych wojna odbiera sie prawo do jakiegokolwiek przyszlosci, w Polsce – w srodku cywilizowanej Europy. [...] Widniały tabliczki z wypisanymi na nich: *To jest kryzys moralności czy Solidarni z uchodźcami* oraz banery: *Granice człowieczeństwa i Żaden człowiek nie jest nielegalny*” (Chołodowski, 2022).

¹⁰Por. PAP, 2021c; Pasteur, 2021. We wszystkich analizowanych tytułach prasowych obecny był postulat, aby sprawujący władzę w Polsce podjęli próbę rozwiązania kryzysu, zapraszając do współpracy organizacje międzynarodowe i przedstawicieli Komisji Europejskiej. W 4 tekstach „DGP”, w 21 „GW” oraz w 9 w „Rz” wskazano Frontex jako instytucję, która z ramienia UE powinna uczestniczyć w zarządzaniu kryzysem na granicy polsko-białoruskiej. Por. Bachmann, 2021; PAP, 2021b; Słojewska, 2021.

wiedzialności i rama ludzkich spraw. Należy zauważyć, że sytuację na granicy litewsko-białoruskiej i łotewsko-białoruskiej potraktowano marginalnie wobec medialnych relacji sytuacji na granicy polsko-białoruskiej.

Uwzględniając typologię gatunków dziennikarskich, można stwierdzić, że w „Rz”, „GW” i „DGP” przeważały gatunki publicystyczne (np. komentarz, reportaż problemowy, artykuł publicystyczny, dyskusja). Autorzy artykułów prasowych zakładali, że czytelnik dysponuje podstawową wiedzą o kryzysie migracyjnym, a ich celem była kontekstualizacja i interpretacja zagadnienia, tj. „osadzenie” kryzysu na granicy w wybranej przez siebie perspektywie (np. ekonomicznej, geopolitycznej, moralnej).

Zmediatyzowana rzeczywistość *migrant crisis* dowodzi istotności procesów personalizacji w relacjonowaniu wydarzeń o charakterze politycznym. Autorzy publikacji prasowych wyeksponowali sylwetki liderów politycznych, urzędników państwowych, szefów instytucji i organizacji rządowych oraz trzeciego sektora. Analizowane teksty z dzienników opinii, w kontekście relacji o kryzysie na granicy potwierdziły głęboką polaryzację polskiej sceny politycznej (por. Leśniczak, 2023, s. 175–176).

Zasadniczo brak odwołania do ramy moralnej i ekonomicznej można tłumaczyć niską istotnością tych kwestii wobec najważniejszych wątków publicznej debaty, do której należą obecne w agendzie prasy opinii m.in. relacje między partiami politycznymi a organami władzy, relacje państwa i Kościoła, patriotyzm i tożsamość narodowa, prawa mniejszości etnicznych i seksualnych, afery i korupcja, relacje Polski i UE (Podemski, 2011, s. 241).

Wysoki odsetek tekstów klasyfikujących się w ramie konfliktu w „DGP” może mieć związek z jego linią redakcyjną, w której zagadnieniom prawnym przeznaczano obszerne miejsce. Główne kwestie agendy związane z *conflict frame*, m.in. kwestie ochrony granicy państwowej, możliwość udzielania pomocy migrantom nielegalnie przekraczającym granicę państwową, zasadność wprowadzenia i respektowania stanu wyjątkowego, należą do kwestii, w których prawo odgrywa istotną rolę jako regulator zachowań ludzkich i społecznych.

Walor poznawczy kryzysu migracyjnego zwiększyłyby wywiady prasowe z politologami lub reprezentantami narodu białoruskiego, w tym także opozycji, na temat źródeł kryzysu i możliwych dróg jego rozwiązania.

Bibliografia

- Alyukov, M. (2022). Propaganda, authoritarianism and Russia's invasion of Ukraine. *Nature Human Behaviour*, 6, 763–765. <https://doi.org/10.1038/s41562-022-01375-x>
- Bachmann, K. (2021). Klaus Bachmann: Na granicy białoruskiej mamy co najwyżej serię drobnych incydentów. *Gazeta Wyborcza*, 12.11.2021. <https://wyborcza.pl/magazyn/7,124059,27786907,klaus-bachmann-na-granicy-bialoruskiej-mamy-co-najwyzej-serie.html>
- Bielecki, J. (2021). Imigranci destabilizują południe. *Rzeczpospolita*, 24.05.2021. <https://archiwum.rp.pl/artykul/1451482-Imigranci-destabilizuja-poludnie.html>
- Bielecki, T. (2021). Nie będzie Fronteksu na granicy. Johansson: Kamiński odparł, że Polska ma kompetentne służby graniczne. *Gazeta Wyborcza*, 30.09.2021. <https://wyborcza.pl/7,75399,27636574,bez-fronteksu-na-granicy-po-spotkaniu-johansson-z-kaminskim.html>

- Bielecki, T., Wencel, J. (2021). UE, USA, Wielka Brytania i Kanada nakładają na Białoruś nowe sankcje. *Gazeta Wyborcza*, 2.12.2021. <https://wyborcza.pl/7,75399,27869924,ue-naklada-na-bialorus-nowe-sankcje-m-in-za-kryzys-na-granicy.html>
- Bieliaszyn, W. (2021a). Doradca Cichanouskiej dla „Wyborczej”. Winni nie migranci, winny reżim Łukaszenki. *Gazeta Wyborcza*, 29.09.2021. <https://wyborcza.pl/7,75399,27623946,doradca-cichanouskiej-dla-wyborczej-trzeba-wystapic-przeciw.html>
- Bieliaszyn, W. (2021b). Operacja „Śluza”. Setki migrantów błąkają się po Białorusi. Łukaszenka traci nad tym kontrolę? *Gazeta Wyborcza*, 21.10.2021. <https://wyborcza.pl/7,75399,27715456,operacja-sluza-setki-migrantow-blakaja-sie-po-bialorusi.html>
- Bloch, K. (2021). Uchodźca, czyli kto? Wizerunek uchodźców na granicy polsko-białoruskiej w internetowych portalach informacyjnych – aspekty prawne i kryminologiczne. *Biuletyn Kryminologiczny*, 28, 19–56. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6810608>
- Bogaczyk, G. (2022). Kryzys na granicy polsko-białoruskiej. Funkcjonariuszka Straży Granicznej ranna. *Dziennik Gazeta Prawna*, 9.01.2022. <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/kraj/artykuly/8329048,kryzys-na-granicy-polsko-bialoruskiej-ranna-funkcjonariuszka-sg.html>
- Chołodowski, M. (2022). Białystok. Młodzi protestowali przeciw kryzysowi humanitarnemu na granicy polsko-białoruskiej. *Gazeta Wyborcza*, 2.01.2022. <https://bialystok.wyborcza.pl/bialystok/7,35241,27966460,bialystok-mlodzi-protestowali-przeciw-kryzysowi-humanitarnemu.html>
- Chołodowski, M. (2021a). Granica polsko-białoruska. Gigantyczna kolejka na przejściu w Bobrownikach. Tiry czekają 80 godzin. *Gazeta Wyborcza*, 24.12.2021. <https://bialystok.wyborcza.pl/bialystok/7,35241,27947554,granica-polsko-bialoruska-gigantyczna-kolejka-na-przejsciu.html>
- Chołodowski, M. (2021b). Granica polsko-białoruska. Kamienie, petardy i rury poleciały w stronę polskich patroli. *Gazeta Wyborcza*, 30.11.2021. <https://bialystok.wyborcza.pl/bialystok/7,35241,27858664,granica-polsko-bialoruska-kamienie-petardy-i-rury-polecialy.html>
- Chołodowski, M. (2021c). Płot Błaszczaka na wzór tego na granicy węgiersko-serbskiej. „Będzie stanowił solidną zaporę”. *Gazeta Wyborcza*, 23.08.2021. <https://bialystok.wyborcza.pl/bialystok/7,35241,27486742,plot-blaszczaka-na-wzor-tego-na-granicy-wegiersko-serbskiej.html>
- Chołodowski, M. (2021d). Sejm zgodził się na stan wyjątkowy w Podlaskiem i Lubelskiem! A podlascy postowie PiS milczeli. *Gazeta Wyborcza*, 6.09.2021. <https://bialystok.wyborcza.pl/bialystok/7,35241,27540977,sejm-zgodzil-sie-na-stan-wyjatkowy-w-podlaskiem-i-lubelskiem.html>
- Chołodowski, M. (2021e). Tysiące migrantów przy granicy polsko-białoruskiej. Czwartek może być pełen incydentów i prowokacji [AKTUALIZACJA]. *Gazeta Wyborcza*, 11.11.2021. <https://bialystok.wyborcza.pl/bialystok/7,35241,27791476,tysiace-migrantow-przy-granicy-polsko-bialoruskiej-czwartek.html>
- Chołodowski, M. (2021f). Uchodźcy na granicy polsko-białoruskiej. Chrześcijanin jednak nie ma wyboru. *Gazeta Wyborcza*, 24.12.2021. <https://bialystok.wyborcza.pl/bialystok/7,35241,27946136,uchodzcy-na-granicy-polsko-bialoruskiej-chrzescijanin-jednak.html>
- Chrabota, B. (2021). PiS w szponach geopolityki. *Rzeczpospolita*, 12.11.2021. <https://archiwum.rp.pl/artikul/1462172-PIS-w-szponach-geopolityki.html>
- Cichos, K. (2021). Chorzy migranci. A gdzie PCK? [OPINIA]. *Dziennik Gazeta Prawna*, 27.08.2021. <https://serwisy.gazetaprawna.pl/orzeczenia/artykuly/8232904,pck-granica-polsko-bialoruska-migranci-uchodzcy-pomoc-humanitarna.html>
- Cornejo-Valle, M., Ramme, J. (2022). „We don't want rainbow terror”. Religious and far-right sexual politics in Poland and Spain. W: C. Möser, J. Ramme, J. Takács (red.). *Paradoxical right-wing sexual politics in Europe* (s. 25–60). Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-81341-3_2

- Damińska, M. (2022). Przymusowe lądowanie polskiego samolotu na lotnisku w Mińsku – analiza lotu Ryanair 4978. *Studenckie Prace Prawnicze, Administratywistyczne i Ekonomiczne*, 40, 147–160.
- Deneka, A., Nowakowska, K. (2021). Dzieci na granicy. Polska narusza cztery akty prawne. RPD pojechał na granicę. *Dziennik Gazeta Prawna*, 1.10.2021. <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/kraj/artykuly/8260675,dzieci-na-granicy-polska-narusza-cztery-akty-prawne-rpd-pojechal-na-granice.html>
- Devi, S. (2021). Calls for international solutions to EU–Belarus border crisis. *The Lancet*, 398(10316), 2064.
- Dobek-Ostrowska, B. (2018). Mediatyzacja polityki w tygodnikach opinii w Polsce – między polityzacją a komercjalizacją. *Zeszyty Prasoznawcze*, 2(234), 224–246. <https://doi.org/10.4467/22996362PZ.18.016.9111>
- Dunmire, P. L. (2012). Political discourse analysis. Exploring the language of politics and the politics of language. *Language and Linguistics Compass*, 6(11), 735–751.
- Entman, R. (2007). Framing bias. Media in the distribution of power. *Journal of Communication*, 57(1), 163–173.
- Fairclough, I., Fairclough, N. (2013). *Political discourse analysis. A method for advanced students*. Routledge.
- Feliksiak, M. (2021a). Opinia publiczna wobec kryzysu na granicy z Białorusią. *Komunikat z Badań CBOS*, 160. https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2021/K_160_21.PDF
- Feliksiak, M. (2021b). Opinia publiczna wobec uchodźców i sytuacji migrantów na granicy z Białorusią. *Komunikat z Badań CBOS*, 111. https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2021/K_111_21.PDF
- Follis, K. (2019). Rejecting refugees in illiberal Poland. The response from civil society. *Journal of Civil Society*, 15(4), 307–325.
- Franczak, K. (2014). Perspektywa *framing analysis* – oferta analityczna dla badań nad dyskursem? *Przegląd Socjologiczny*, 3(63), 135–156.
- Głuszek-Szafranec, D. (2017). Nauczanie religii w szkole w Polsce – analiza wybranych debat medialnych. *Politeja. Pismo Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego*, 46, 265–282. <https://doi.org/10.12797/Politeja.14.2017.46.11>
- Guzek, D. (2019). The Church-state relationship in Polish media. *Polish Sociological Review*, 208, 439–458. <https://doi.org/10.26412/psr208.04>
- Haszczyński, J. (2021a). Cel Łukaszenki, cel Putina. *Rzeczpospolita*, 22.11.2021. <https://archiwum.rp.pl/artykul/1462653-Cel-Lukaszenki-cel-Putina.html>
- Haszczyński, J. (2021b). Zwyczajne niebezpieczeństwo. *Rzeczpospolita*, 12.11.2021. <https://archiwum.rp.pl/artykul/1462150-Zwyczajne-niebezpieczenstwo.html>
- Havenon, M., de (2022). Why politicians need to stop talking about the “weaponization” of migrants. *Chicago Policy Review*, 21.06.2022. <https://chicagopolicyreview.org/2022/06/21/why-politicians-need-to-stop-talking-about-the-weaponization-of-migrants/>
- Hollender, B. (2021). Imigranci są jak ptaki bez nóg. *Rzeczpospolita*, 17.07.2021. <https://archiwum.rp.pl/artykul/1454822-Imigranci-sa-jak-ptaki-bez-nog.html>
- Institut Monitorowania Mediów. (2021). *Najbardziej opiniotwórcze media w Polsce*. 01.01–31.12.2021, 5. https://www.imm.com.pl/wp-content/uploads/2022/01/Raport_IMM_Najbardziej_opiniotworcze_media_w_Polsce_-_ROK_2021.pdf
- Jakubczak, W. (2021). Kryzys migracyjny na wschodniej granicy UE rola Europolu we współpracy w bezpieczeństwie wewnętrznym. *Athenaeum. Polskie Studia Politologiczne*, 70(2), 229–244. <https://doi.org/10.15804/athena.2021.70.14>

- Jarosz, M. (2016). Czy treści prasy drukowanej można przenieść do sieci w relacji 1:1? Case study na podstawie Dziennika Gazety Prawnej i portalu Dziennik.pl. *Zeszyty Prasoznawcze*, 2(226), 464–476. <https://doi.org/10.4467/22996362PZ.16.031.5435>
- Jedlecki, P. (2021). Biskup Kaszak porównał kryzys na granicy z Białorusią do wojny z bolszewikami w 1920 roku. *Gazeta Wyborcza*, 10.11.2021. <https://sosnowiec.wyborcza.pl/sosnowiec/7,93867,27787920,biskup-porownal-kryzys-na-granicy-z-bialorusia-do-wojny-z-bolszewikami.html>
- Kacprzak, I. (2021a). Co szykuje Łukaszenko. *Rzeczpospolita*, 23.12.2021. <https://archiwum.rp.pl/arttykul/1464758-Co-szykuje-Lukaszenko-.html>
- Kacprzak, I. (2021b). Stan wyjątkowy i śmierć. *Rzeczpospolita*, 21.09.2021. <https://archiwum.rp.pl/arttykul/1458987-Stan-wyjatkowy-i-smierc.html>
- Kacprzak, I. (2021c). Zaskakujący ruch rządu. *Rzeczpospolita*, 25.08.2021. <https://archiwum.rp.pl/arttykul/1457246-Zaskakujacy-ruch-rzadu-.html>
- Kacprzak, I., Zawadka, G. (2021a). Dowody na Łukaszenkę. *Rzeczpospolita*, 12.11.2021. <https://archiwum.rp.pl/arttykul/1462185-Dowody-na-Lukaszenke.html>
- Kacprzak, I., Zawadka, G. (2021b). Nielegalny emigrant nie wróci na Białoruś. *Rzeczpospolita*, 31.08.2021. <https://archiwum.rp.pl/arttykul/1457563-Nielegalny-emigrant-nie-wroci-na-Bialorus--.html>
- Klaus, W. (2017). Closing gates to refugees. The causes and effects of the 2015 “migration crisis” on border management in Hungary and Poland. *Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej*, 15(3), 11–34.
- Klaus, W. (2021). The porous border woven with prejudices and economic interests. Polish border admission practices in the time of COVID-19. *Social Sciences*, 10(11), 435. <https://doi.org/10.3390/socsci10110435>
- Klepka, R. (2016). Analiza zawartości mediów. Dlaczego i do czego można ją wykorzystać w nauce o bezpieczeństwie i politologii. *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate et Educatione Civili*, 6, 32–41.
- Kozubał, M. (2021). Naród nie chce reżimu. *Rzeczpospolita*, 22.11.2021. <https://archiwum.rp.pl/arttykul/1462648-Narod-nie-chce-rezimu-.html>
- Krippendorff, K. (2004). Reliability in content analysis. Some common misconceptions and recommendations, *Human Communication Research*, 30(3), 411–433.
- Kublik, A. (2021). Sankcje gospodarcze? Za hybrydową napaść imigrantami na Polskę zabolec musi i Łukaszenkę, i Putina. *Gazeta Wyborcza*, 9.11.2021. <https://wyborcza.biz/biznes/7,177151,27783410,za-hybrydowa-napasc-imigrantami-zabolec-musi-lukaszenke-i-putina.html>
- Leńniczak, R. (2018). Wizerunek Festiwalu „Łódź Czterech Kultur” w łódzkich dziennikach w perspektywie *framing analysis*. *Studia Medioznawcze*, 19(4), 61–70. <https://doi.org/10.33077/uw.24511617.ms.2018.4.43>
- Leńniczak, R. (2020). Komunikowanie polityczne Konferencji Episkopatu Polski podczas kampanii parlamentarnej 2019 roku w kontekście procesów mediatyzacji. W: G. Habrajska (red.), *Teorie i praktyki komunikacji* (s. 499–524). Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Leńniczak, R. (2022). Konferencja Episkopatu Polski jako aktor polityczny. Biskupi polscy wobec konwencji stambulskiej. W: M. Marczevska-Rytko, D. Maj (red.), *Relacje państwo – wspólnoty religijne we współczesnym świecie. Wybrane zagadnienia* (s. 90–100). Wydawnictwo Dom Wydawniczy i Handlowy Elipsa.
- Leńniczak, R. (2023). Debata sejmowa na temat wprowadzenia stanu wyjątkowego na granicy z Białorusią w perspektywie funkcjonalnej analizy dyskursu politycznego oraz analizy ram tematycznych. *Studia Medioznawcze*, 24(2), 165–178. <https://doi.org/10.33077/uw.24511617.sm.2023.2.698>

- Lisowska-Magdziarz, M. (2004). *Analiza zawartości mediów. Przewodnik dla studentów: wersja 1.1*. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Lisowska-Magdziarz, M. (2006). *Analiza tekstu w dyskursie medialnym. Przewodnik dla studentów*. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Łódzki, B. (2017). Medialny obraz naukowca na przykładzie polskiej prasy opiniotwórczej. *Horyzonty Wychowania*, 16(39), 97–114.
- Maćkiewicz, J. (2020). Ramy interpretacyjne jako narzędzie badań medioznawczych. *Studia Medioznawcze*, 21(3), 615–627.
- Makuchowski, I. (2016). Wybory prezydenckie na Białorusi w latach 1994–2010 na łamach „Gazety Wyborczej” i „Rzeczpospolitej”. *Studia Białorusnistyczne*, 9, 71–85.
- Mejer, J. (2021). „Na granicy nikogo już nie ma”. Łotwa wypchnęła migrantów na Białorusi i po problemie. *Dziennik Gazeta Prawna*, 3.10.2021. <https://www.gazetaprawna.pl/magazyn-na-weekend/artykuly/8259961,migranci-na-granicy-lotwa-sytuacja-w-polsce.html>
- Miadzvetzkaya, Y. (2022). ‘Code of Absence’: EU-Belarus legal framework. *European Foreign Affairs Review*, 27(2), 181–202.
- Mielczarek, T. (2013). Współczesna polska prasa opinii. *Rocznik Historii Prasy Polskiej*, 1(16), 79–102.
- Miler, R. (2007). Sytuacja wewnętrzna Białorusi i jej implikacje w stosunkach międzynarodowych na podstawie prasy polskiej. *Zeszyty Naukowe Wydziału Zamiejscowego w Chorzowie Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu*, 9, 135–162.
- Nakonieczna, K. (2021). Podatki boją, stosunek do uchodźców mniej. Jak Kościół układa się z PiS. *Gazeta Wyborcza*, 26.08.2021. <https://wyborcza.pl/7,75398,27493061,zgrzyty-miedzy-pis-a-kosciolem-nie-tylko-z-powodu-podatkow.html>
- Nizinkiewicz, J. (2021). Unia musi stanąć za Polską. *Rzeczpospolita*, 12.11.2021. <https://archiwum.rp.pl/artukul/1462155-Unia-musi-stanac-za-Polska.html>
- Nowak-Teter, E., Riedel, R. (2010). Agenda setting, priming, framing – TV news in Poland during election campaigns 2005 and 2007. Comparative analysis. *Central European Journal of Communication*, 3(2), 237–252.
- Nowakowska, K. (2021a). MSWiA zmienia rozporządzenie. Osoby, które nie są w nim wymienione, mają opuścić Polskę. *Dziennik Gazeta Prawna*, 22.08.2021. <https://serwisy.gazetaprawna.pl/orzeczenia/artykuly/8229643,mswia-straz-graniczna-pushback-cudzoziemcy-rozporzadzenie-granica-polsko-bialoruska.html>
- Nowakowska, K. (2021b). Ochrona międzynarodowa się nie należy. Są już decyzje powrotowe dla przekraczających granicę polsko-białoruską. *Dziennik Gazeta Prawna*, 29.10.2021. <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/kraj/artykuly/8281194,cudzoziemcy-granica-polsko-bialoruska-deportacja-decyzja-powrotowa-statystyki.html>
- Nowakowska, K. (2021c). Pat na granicy polsko-białoruskiej. Co mówi prawo? *Dziennik Gazeta Prawna*, 19.08.2021. <https://serwisy.gazetaprawna.pl/orzeczenia/artykuly/8228861,pat-na-granicy-polsko-bialoruskiej-co-mowi-prawo-artikul-aktualizowany.html>
- Olbrycht, P. (2022). Bezpieczeństwo Rzeczypospolitej Polskiej w kontekście sytuacji na granicy polsko-białoruskiej w okresie sierpień–grudzień 2021 r. – możliwości prawne i podjęte działania. *Polityka i Społeczeństwo*, 20(2), 142–154.
- Olejnik, Ł. (2021). Wojna hybrydowa to określenie publicystyczne. O co chodzi na granicy polsko-białoruskiej? *Dziennik Gazeta Prawna*, 9.11.2021. <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/kraj/artykuly/8288290,wojna-hybrydowa-granica-o-co-chodzi.html>
- Ostruszka, Ł. (2021). Szef Arche: Migrantów należy po ludzku przyjąć, uchodźcom pomóc. Są nam potrzebni w hotelach i na budowach. *Gazeta Wyborcza*, 29.10.2021. <https://wyborcza.biz/biznes/7,159911,27744397,biznes-wreszcie-zabiera-glos-us-kryzysu-na-granicy-wladyslaw.html>

- Palczewski, M. (2011). Koncepcja framingu i jej zastosowanie w badaniach newsów w Wiadomościach TVP i Faktach TVN. *Studia Medioznawcze*, 1(44), 31–41.
- Pan, Z., Kosicki, G. M. (1993). Framing analysis. An approach to news discourse. *Political Communication*, 10(1), 55–75.
- PAP. (2021a). Adwokaci złożyli wnioski o pomoc międzynarodową w Polsce dla osób koczujących na granicy polsko-białoruskiej. *Dziennik Gazeta Prawna*, 20.08.2021. <https://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/8229401,ora-adwokaci-wnioski-o-pomoc-miedzynarodowa-migranci-koczujacy-w-polsce-bialorus.html>
- PAP. (2021b). Opozycja sceptycznie o budowie płotu na granicy z Białorusią. *Dziennik Gazeta Prawna*, 24.08.2021. <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/kraj/artykuly/8230735,opozycznia-plot-granica-bialorus.html>
- PAP. (2021c). Tusk o sytuacji na granicy polsko-białoruskiej: Oczekuję od rządu i prezydenta działań na rzecz budowy konsensusu. *Dziennik Gazeta Prawna*, 25.08.2021. <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/kraj/artykuly/8231653,tusk-sytuacja-na-granicy-polsko-bialoruskiej-rzad-prezydent-oczekiwanie-dzialan-na-rzecz-budowy-konsensusu.html>
- PAP. (2021d). Zaostrzenie na granicy. Polscy funkcjonariusze ranni, policja użyła armatek wodnych. *Dziennik Gazeta Prawna*, 16.11.2021. <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/kraj/artykuly/8292974,granica-kryzys-migranci-rzucali-kamieniami.html>
- PAP. (2021e). Żaryn: Migranci na polsko-białoruskiej granicy nie są uchodźcami. Żaryn: Migranci na polsko-białoruskiej granicy nie są uchodźcami. *Dziennik Gazeta Prawna*, 12.11.2021. <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/kraj/artykuly/8290414,zaryn-migranci-na-polsko-bialoruskiej-granicy-nie-sa-uchodzcami.html>
- PAP. (2022). Zandberg: Europa nie wykorzystwała części narzędzi nacisku na Rosję. *Dziennik Gazeta Prawna*, 15.02.2022. <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/kraj/artykuly/8357586,zandberg-europa-nie-wykorzystala-nacisku-na-rosje.html>
- Pasteur, X. (2021). Kryzys na granicy polsko-białoruskiej. 200 migrantów na granicy i ustawa w Senacie. *Gazeta Wyborcza*, 26.11.2021. <https://bialystok.wyborcza.pl/bialystok/7,35241,27846721,kryzys-na-granicy-polsko-bialoruskiej-200-migrantow-na-granicy.html>
- Podemski, K. (2011). Świat w polskich tygodnikach opinii. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, 3, 241–262.
- Radzka, R. (2007–2008). O sposobach prezentowania Białorusi i Białorusinów w prasie polskiej w minionym dziesięcioleciu. *Media – Kultura – Komunikacja Społeczna*, 3–4, 191–200.
- Rogowska, B. (2021). Ks. Szewczyk: Kryzys Kościoła zaczyna się wtedy, gdy ochrzczeni nienawidzą sąsiada. *Gazeta Wyborcza*, 8.10.2021. <https://lodz.wyborcza.pl/lodz/7,35136,27642770,ks-szewczyk.html>
- Roguska, B. (2022). Ocena sytuacji w kraju przed wybuchem wojny na Ukrainie. *Komunikat z Badań CBOS*, 34. https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2022/K_034_22.PDF
- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 września 2021 r. w sprawie wprowadzenia stanu wyjątkowego na obszarze części województwa podlaskiego oraz części województwa lubelskiego. *Dz.U.* 2021 poz. 1612, 2.09.2021. <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.jsp?id=WDU20210001612>
- Semetko, H.A., Valkenburg, P. M. (2000). Framing European politics. A content analysis of press and television news. *Journal of Communication*, 50(2), 93–109.
- Słojewska, A. (2021). UE chce zobaczyć białoruską granicę. *Rzeczpospolita*, 30.09.2021. <https://archiwum.rp.pl/artikul/1459615-UE-chce-zobaczyc-bialoruska-granice.html>

- Sokała, W. (2021). Niepokój ze Wschodu. Kryzys na granicy polsko-białoruskiej to fragment większej całości. *Dziennik Gazeta Prawna*, 10.11.2021. <https://www.gazetaprawna.pl/magazyn-na-weekend/artykuly/8289319,kryzys-na-granicy-polsko-bialoruskiej-migranci-bialorus.html>
- Stańczuk, I. (2022). Konstytucyjny obowiązek ochrony granic RP w świetle kryzysu na granicy z Białorusią. *Przegląd Prawa Konstytucyjnego*, 3(67), 249–265. <https://doi.org/10.15804/ppk.2022.03.19>
- Surdykowski, J. (2021). Wynocha do lasu! *Rzeczpospolita*, 12.10.2021. <https://archiwum.rp.pl/artykul/1460338-Wynocha-do-lasu-.html>
- Szczygielska-Jakubowska, A. (2021). Kryzys migracyjny na granicy z Białorusią. Jak Polska może pomóc uchodźcom? *Gazeta Wyborcza*, 26.08.2021. <https://bydgoszcz.wyborcza.pl/bydgoszcz/7,48722,27495174,kryzys-migracyjny-na-granicy-z-bialorusia-jak-polska-moze-pomoc.html>
- Szoszyn, R. (2021a). Aleksander Łukaszenko pozoruje otwartość. *Rzeczpospolita* 15.06.2021. <https://archiwum.rp.pl/artykul/1452792-Aleksander-Lukaszenko-pozoruje-otwartosc.html>
- Szoszyn, R. (2021b). Kwitnie handel z Łukaszenką. *Rzeczpospolita*, 10.11.2021. <https://archiwum.rp.pl/artykul/1462042-Kwitnie-handel-z-Lukaszenka.html>
- Szoszyn, R. (2021c). Strajk albo wielkie rozczarowanie. *Rzeczpospolita*, 29.10.2021. <https://archiwum.rp.pl/artykul/1461414-Strajk-albo-wielkie-rozczarowanie-.html>
- Szułdryński, M. (2021). Kiedy wygra Łukaszenko. *Rzeczpospolita*, 13.11.2021. <https://archiwum.rp.pl/artykul/1462096-Kiedy-wygra-Lukaszenko.html>
- Śliwa, Z., Olech, A.K. (2022). Wyzwania w kontekście migracji i kryzys na granicy polsko-białoruskiej. *Wiedza Obronna*, 278(1), 89–107.
- Terlikowski, T. (2021). Imigranci i konflikt moralny. *Rzeczpospolita*, 28.08.2021. <https://archiwum.rp.pl/artykul/1457339-Imigranci-i-konflikt-moralny-.html>
- Terlikowski, T. (2022). Tomasz Terlikowski: Nie ma zgody na dyskryminację. *Rzeczpospolita*, 12.02.2022. <https://archiwum.rp.pl/artykul/1467685-Tomasz-Terlikowski--Nie-ma-zgody-na-dyskryminacje.html>
- Urzykowski, T. (2021). Kardynał Nycz o migrantach: Słusznie szukają polepszenia warunków życia. *Gazeta Wyborcza*, 25.12.2021. <https://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,54420,27948195,kadynal-nych-o-migrantkach.html>
- Van Dijk, T. A. (1997). What is political discourse analysis. *Belgian Journal of Linguistics*, 11(1), 11–52.
- Walczak, G. (2021). Będzie zbiórka pieniędzy w naszych parafiach. Na pomoc migrantom na polsko-białoruskiej granicy. *Gazeta Wyborcza*, 15.11.2021. <https://kielce.wyborcza.pl/kielce/7,47262,27806201,bedzie-zbiorka-pieniedzy-w-naszyc-parafiach-na-pomoc-migrantom.html>
- Wawrzusiszyn, A. (2022). Kryzys migracyjny na granicy polsko-białoruskiej i jego wpływ na bezpieczeństwo Polski. *Nowa Polityka Wschodnia*, 2(33), 45–65.
- Wieliński, B. (2021a). Jak chronić granicę państwa i nie łamać podstawowych praw człowieka. *Gazeta Wyborcza*, 22.08.2021. <https://wyborcza.pl/7,75399,27482733,jak-chronic-granice-panstwa-i-nie-lamac-podstawowych-praw-czlowieka.html>
- Wieliński, B. (2021b). Zmarli na granicy uchodźcy to ofiary Łukaszenki. Ale ich śmierć obciąża również rząd PiS. *Gazeta Wyborcza*, 20.09.2021. <https://wyborcza.pl/7,75399,27593247,zmarli-na-granicy-to-ofiary-lukaszenki-ale-ich-smierc-obciaza.html>
- Wilson, J. (2015). Political discourse. W: D. Schiffrin, D. Tannen, H. Hamilton (red.), *The handbook of discourse analysis* (s. 775–794). Wiley Blackwell.
- Wójcik, P. (2021). Łukaszenka, kreator polskiej polityki migracyjnej. *Dziennik Gazeta Prawna*, 27.08.2021. <https://www.gazetaprawna.pl/magazyn-na-weekend/artykuly/8232666,bialorus-lukaszenka-kryzys-migracyjny-uchodzczy.html>